

Asia: VN/463/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Ehdotus on kannatettava. Sen käytännön toteutuminen on edellytys sille, että useat muut esityksessä ehdotetut muutokset ovat käytännössä mahdollisia.

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

-

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

-

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

Perusteluissa tehostettu avopalvelu kuvataan palveluita yhteen kokoavana moniammatillisesti tuotettuna, yksilöllisenä, kodin arkeen jalkautuvana intensiivisenä, kestoltaan rajattuna interventiona. Säädösesitys pakatoi yhteen kaikki tehostetulle avohuollon tukitoimelle tarkoituksenmukaiset ominaisuudet. 37 b § on hyödyllinen lisä avohuollon palveluvalikkoon toimien muistuttajana avohuollon suunnitelmallisen tuen ensisijaisuudesta ja mahdollisuudesta tehostaa se äärimmilleen. Säännös toimii esimerkiksi työkaluna suunniteltaessa perheen jälleenyhdistämistä tilanteessa, jossa tarvitaan monialaista yhteistyötä.

Perheen yksilöllisiä tarpeita vastaavia räätälöityjä, intensiivisiä palveluja on mahdollista järjestää myös olemassa olevan lainsäädännön perusteella mutta niiden lähtökohta ei ole monitoimijuus. Perheiden monialaiseen tuentarpeeseen on mahdollista vastata vaikuttavasti vain sektorirajat

ylittävällä yhteistyöllä, yhdistämällä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen palveluita. Ehdotettu 37 b § on tarpeellinen palveluiden integraatiota ohjaava pykälä.

Säännöksessä ja perusteluosassa olisi tarkoituksenmukaista määritellä tarkemmin sen keskeisen ominaisuuden, palveluita yhdistävän moniammatillisen työskentelyn käytännön toteutumista. Perusteluissa tuodaan esiin, että kaikkien perheenjäsenten palveluista vastaavat tahot olisivat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa tehostettua avohuollon tukitoimea. Säännöstä olisi perusteltua tarkentaa monialaisen työskentelyn resurssoinnin vastuutaholla. Koskeeko järjestämistä suoraan julkista terveydenhuoltoa 15 § mukaisesti? Avoimeksi jää, miten varmistetaan, että terveydenhuolto, vammaispalvelut, päihdepalvelut ja koulu voivat lisätä intensiivipalveluiden tarjontaa vastaamaan tarvetta. Vastaako vastuusosiaalityöntekijä palvelun koordinoijana muiden palveluiden osalta niiden aktivoinnista intensiiviyöhön. Tehostetun avohuollon tukitoimen vaikuttavuuden yksi ehto on, että vastuusosiaalityöntekijä pystyy organisoimaan tehostetun tuen suhteellisen nopeasti, ilman byrokratiaa ja verkostossa vallitsevaa, yhteistoimintavastuuseen liittyvää epäselvyyttä. Toteutuessaan 37 b § edellyttäisi kansallista toimeenpanokoulutusten järjestämistä koko moniammatilliselle palveluverkostolle.

Jos terveydenhuollossa tai vammaispalveluissa ei ole mahdollista resursoida tehostettua yhteistyötä, vastaako lastensuojelu yksin moniammatillisen tuen järjestämisestä esimerkiksi ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta kuten usein tähänkin saakka? Onko tällöin kyse perinteisestä, 36 §:n mukaisesta palvelusta? Käytettävissä olevat resurssit ja käytännön mahdollisuus moniammatilliseen, intensiiviseen, kotiin jalkautuvaan työskentelyyn ratkaisevat sen, syntyykö 37 b §:stä uusi monialaisen yhteistyön tukitoimi vaan tullaanko säännöstä käyttämään vain perusteena myönnettäessä jo olemassa olevia sosiaalihuollon avopalveluita.

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

Lasten päihdehoitoa ohjaava lainsäädäntö tuo tarvittavan kehyksen päihdepalvelun kehittämiseksi; lasten päihdehoitopalveluiden vähäisyys tai niiden puuttuminen on kansallisella tasolla tunnistettu ongelma.

Säännöksessä on määritelty palvelun tarkoitus, kohderyhmä, integroidun palvelun mahdolliset tuottajat, ensisijainen vastuutaho ja sisällön tavoitetila. Palvelun sisällön (henkilökuntarakenne ja erikoisosaaminen) jatkokehittämistyö on ohjattu perusteluissa lupaharkinnan yhteyteen sekä määriteltäväksi vaativaa sijaishuoltoa koskevassa kansallisessa kuvauksessa. Esityksessä kansallisen kuvauksen laatimisen vastuutaho ja aikataulu jäävät kuitenkin avoimeksi. Laaditaanko 49 a § 2 mom c kohdan mukaisen palvelun lupaharkintaa ohjaavat kriteerit juuri kansallisen kuvauksen yhteydessä?

Suurimman osan 49 a § 2 mom c kohdan mukaisesta palvelusta tulee tuottamaan yksityinen sosiaalipalveluntuottaja. Palveluntuottajille on määritelty integraation kehittämisen ja organisoinnin vastuu. Se on merkittävän suuri vastuu yksittäisille palveluntuottajille.

49 a § 2 mom c kohdan mukaisen palvelun keskeistä ominaisuutta, integraatiota, sen kehittämistä ja käytännön organisoimista, on kuvattu hyvin yleisellä tasolla; muotoiluun toivoisi olevan täsmällisempi. Perusteluiden mukaan palveluntuottajan ja ensisijaisten terveydenhuollon palveluiden järjestäjän tulisi mahdollisuuksien mukaan toimia tiiviissä yhteistyössä lapsen

hyvinvoinnin edistämiseksi. Sanamuoto jättää paljon tukinnanvaraa. Määrittelyyn tarvittaisiin täsmennys myös siitä, onko integroitava tuki luonteeltaan lähtökohtaisesti jalkautuvaa/yksikössä tapahtuvaa vai edellyttäväkö se lähtökohtaisesti lapsen kuljettamista integroidun palvelun piiriin.

Varsinainen integraation käsite olisi hyvä myös määritellä: tarkoitetaanko sillä ensisijaisesti järjestelmätason muutosta julkisen terveydenhuollon, vammaispalveluiden, päihdepalveluiden ja koulun rakenteellista osallistumista lasten suoje-lutyöhön vai lastensuojelun järjestämää lapsen moniammatillista apua. Voidaanko integraatiosta puhua, jos yksityinen palveluntuottaja joutuu tuottamaan moniammatillisen palvelun yksin lastensuojelun resursoimana, yksityisten terveydenhuollon tai päihdetyön palveluntuottajien toimesta, ilman julkisen toimijan kanssa tehtävää yhteistyötä. Kyseisenlaista laitoksen sisällä järjestettävää moniammatillista palvelua tuotetaan monessa yksityisessä lastensuojelulaitoksessa jo nyt. Kunnallinen sosiaalihuolto maksaa kaikki vaativan sijaishuollon tarpeessa olevan lapsen kuntoutumisen kustannukset kuten tähänkin saakka ja ehdotettu LSL 15§ jää nimelliseksi.

Perusteluosiossa mainitaan, että toimilupaa haettaessa on vaativan sijaishuollon yksiköiden osoitettava mahdollisuus tosiasiallisesti järjestää vaadittu integroitu palvelu ja siihen liittyvä osaaminen. Epäselväksi jää, mitä osoittamisvelvollisuus konkreettisesti tarkoittaa. Mitä kriteereitä valvova viranomainen arvioinnissa käyttää? Nämä tulisi määritellä kansallisesti.

Paljon byrokraattista työtä edellyttävä säädösesitys on päätöksenteon (49 b §) osalta selkeä. Päihdehoidon vieroitushoidon 15+15 vuorokauden mahdollinen jatkopäätösaikataulu on tiukka toteutettaessa kuulemiset hallintolain mukaises-ti.

Selkeä ja vähemmän byrokraattinen mahdollisuus olisi tehdä 30 vrk päätös ja lisätä pykälään selkeä velvoite hoidon lopettamisesta, mikäli jakso osoittautuu tehottomaksi tai sille ei ole enää tarvetta.

Se, että päätöksen valmistelu ei edellytä moniammatillista asiantuntijalausuntoa mahdollistaa tuen järjestämisen lapselle nopeasti hoitokontaktien puutteesta huolimatta esimerkiksi pitkän luvattoman poissaolon jälkeen.

Perusteluissa olisi kuitenkin tärkeä selkeyttää kriteerit erityisen huolenpidon palvelun ja 49 a § 2 mom c kohdan mukaisen palvelun välillä. Kriteereillä varmistetaan, että erityisen huolenpidon tarpeessa olevaa, akuuttia huumevieroitusta tarvitsevaa lasta ei sijoiteta kevyemmin resursoituun 49 a § 2 mom c kohdan mukaiseen palveluun siksi, että yksikköön pääsee nopeammin ilman moniammatillista lausuntoa tai siksi, että palvelun piirissä on mahdollisesti vapaita paikkoja toisin kuin EHO-palveluissa.

Esityksessä on huomioitu hyvin päihteiden käytöstä johtuvat ongelmat vielä kehitysvaiheessa olevalle ihmiselle; esitys tunnistaa ongelman ja tunnustaa realiteetit. 49 a § 2 mom c kohdan mukainen palvelu yhdistettynä tarvittaessa 71 §:n mukaisiin erityisiin rajoituksiin on tarkoituksenmukainen uudistus tilanteessa, jossa tarvitaan erityisosaamisen lisäksi työkaluja lasten päihdehoidon vaikutta-vuuden parantamiseksi.

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaikaa vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Valtion koulukodit ja yksityiset palveluntuottajat eivät pysty tällä hetkellä edes yhdessä vastaamaan erityisen huolenpidon (EHO) kysyntään. Paikkojen vähyyden takia kriisitilanteessa olevalle lapselle ei pystytä tarjoamaan oikea-aikaista apua ja jonotusaika voi merkitä inhimillisesti kuluttavaa sijaishuoltopaikan muutosta kriisiyksikköön.

Yksityisten palveluntuottajien mahdollisesti jäädessä pois palveluntuotannosta, erityisestä huolenpidosta poistuu paljon erityisosaamista ja sen saatavuuteen tulee 40 % vaje; lasten oikeus saada palveluja tasavertaisesti vaarantuu. Erityisen huolenpidon tuottamisoikeudesta keskusteltaessa olisi tarkoituksenmukaista arvioida julkinen sektori – yksityinen sektori -kriteerin sijaan palveluntuottajan tosiasiallista mahdollisuutta tuottaa lupaehtojen mukaista, laatukriteerit täyttävää palvelua.

Pykäläkohtaisissa perusteluissa tuottamisoikeiden rajaamista perustellaan erittäin niukasti. Muualta esityksestä voi tulkita rajauksen liittyvän merkittävään julkisen vallan käyttöön erityisen huolenpidon yhteydessä. On kuitenkin huomattava, että esityksen mukaan myös päihdehoidon yksiköissä voidaan käyttää erityisiä rajoitustoimenpiteitä mutta näitä yksiköitä ei kuitenkaan ole rajattu vain julkisten toimijoiden vastuulle. Lisäksi erityisen huolenpidon tuottamisessa on kyse viranomaisen tekemän päätöksen toimeenpanosta. Esityksen mukaan viranomainen tulisi olemaan mukana tiivistä myös jakson suunnittelussa ja sen säännöllisessä arvioinnissa; vastuusosiaalityöntekijän rooli tulee olemaan tarkoituksenmukaisella tavalla keskeinen hoitojakson arjessa. Tällöin julkisen vallan käyttö on vahvasti viranomaisen hallinnassa ja ohjauksessa.

Edellä esitetyn perusteella emme pidä esitystä erityisen huolenpidon tuottamisoikeuden rajaamisesta perusteltuna.

Mikäli säädös toteutuu esitetyssä muodossa, siirtymäaika on välttämätön, jotta valtion koulukodeille ja kunnallisille toimijoille jää alkaa lisätä erityisen huolenpidon kapasiteettia tarvittava määrä. Erityistä huoltenpitoa koskeviin lupaehtoihin tulisi kirjata henkilöstömitoituksen ja koulutusvaatimusten lisäksi myös työskentelyn sisällöllisen toteuttamisen kriteerit. Hoidollisen erityisen huolenpidon on tärkeä saada sisältönsä tutkitusta, tieteellisestä tiedosta.

Erityisen huolenpidon tarpeessa olevien lasten palveluita kehitettäessä on hyvä huomioida, että osa heistä ei tule autetuksi sijaishuollon keinolla terveydenhuollon tuella vaan tarvitsee terveydenhuollon palvelua erityisen vaikeahoitoisten lasten tutkimus- ja hoitojaksolla. Tarkoituksenmukaista sote-integraatiota olisi myös EVA:n ja NEVA:n palveluiden parempi saatavuus ja keskinäisen yhteistyön kehittäminen vaativan sijaishuoltopalvelun kanssa.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitukset tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Ehdotus vähimmäismitoituksen uudelleenmäärittelystä henkilöstömäärän lisäämiseksi on kannatettava, sillä mitoituksen nosto lisää työturvallisuutta vähentäen ohjaajatyön kuormittavuutta ja vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista. Pitkä siirtymäaika on kuitenkin välittämätön, sillä vaativaan laitostyöhön sitoutuneiden koulutettujen ammattilaisten rekrytoinnissa on jo nykyisessä tilanteessa vaikeuksia. Mitoituskysymyksessä on lisäksi huomioitava lastensuojelun laitospalveluista eläköitymisen kautta pois lähtevät työntekijät ja työpaikkaa vaihtavat työntekijät. Vaativasta sijaishuollosta tulee työpaikkana kohtalaisen haastava, minkä takia koulutettujen työntekijöiden rekrytointiongelmia ja vaihtuvuus ei ole vain siirtymäajan ongelma.

Valtaosa vaativan sijaishuollon henkilöstömitoituksen lisätarpeesta ja kustannuksista tulee yksityisille palveluntuottajille, mikä tulee luonnollisesti näkymään korkeampina vuorokausihintoina ja vastaavasti korkeampina sijaishuollon kustannuksina kunnille.

Yli 800 uuden työntekijän tarve edellyttää viivytyksetöntä ammattikorkeakoulutusoisten aloituspaikkojen lisäystä ja tiivistettävää yhteistyötä palveluntuottajien ja oppilaitosten välillä. Sosionomiopintoihin sisältyvän lastensuojelun erikoistumisopintoihin olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää erityinen laitostyötä koskeva opintokokonaisuus.

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Esitys on sinänsä kannatettava. Säännösesityksen edellyttämä ”välittömästi uhkaava ja vakava terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuva vaara” on kuitenkin tulkinnanvarainen ja voi aiheuttaa epäselvyyttä akuutissa tilanteessa. Muotoilun toivoisi olevan täsmällisempi sen suhteen, syntykö välittömän uhkaavan ja vakavan vaaran kriteeri pelkästään luvattoman poistumisen yrittämisestä liikkumisvapauden rajoituksen aikana vai vaaditaanko vaaran välittömyyden määrittäjäksi lisäksi joku ulkopuolinen lisätekiä esimerkiksi lasta pihalla odottava, pikaisen poistumisen mahdollistava auto?

Säännös perustellusti edellyttää, että lapsella on voimassa oleva liikkumisvapauden rajoitus. Kun säännöksellä on tarkoitus turvata perustuslain 7 §:n 1 momentin mukainen oikeus turvallisuuteen ja 19 §:n 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään huolenpitoon, eikä liikkumisvapauden rajoitustoimenpiteen perusteena oleva syy riitä perusteeksi 68 a § mukaiselle rajoitustoimenpiteelle.

Vastaavasti pykälän muotoilu ei mahdollista kiinnipitämistä, mikäli lapsella ei ole voimassa olevaa liikkumisvapauden rajoituspäätöstä, vaikka lapsen turvallisuuden vaarantuminen tilanteessa olisi ilmeistä.

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Voimassa olevassa sääntelyssä on aukko lapsen etsimiseen liittyvien toimenpiteiden ja kuljettamiseen liittyvien toimenpiteiden välillä; ehdotuksessa siihen tuotaisiin puuttuva, lapsen palauttamiseen liittyvä kiinniottaminen.

Ehdotuksessa todetaan, että laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus ottaa luvatta laitoksesta poistunut lapsi kiinni lapsen palauttamiseksi. Perusteluissa kuitenkin tuodaan esiin, että kiinniottaminen ei tarkoittaisi minkäänlaista lapsen fyysistä koskettamista ja motivointi tapahtuu puhumalla. Termi ”ottaa kiinni” on tässä suhteessa hämäävä. Säännösluonnos on selkeä lapsen kiinniottamisessa mahdollisesti käytettävän voimankäyttöoikeuden suhteen.

Säännöksen 2 momentissa on 48 sanan mittainen virke (–”Jos lapsen olinpaikan..”), joka vaikuttaa momentin selkeyteen. Virkkeen pilkkominen voi selkiyttää myös siinä kuvattua prosessia, jonka perusteella poliisi voi ryhtyä toimenpiteisiin lapsen kiinniottamiseksi.

On tärkeä, että lapsen palauttamista takaisin yksikköön ohjataan säännösten tasolla. Poliisin resurssit eivät kuitenkaan usein riitä olemaan paikalla ottamassa kiinni juuri silloin kun lapsesta on saatu näköhavainto; lapsi ehtii poistua eikä sijaishuolto onnistu turvaamaan hänelle perustuslain 19 §:n mukaista oikeutta. Resurssipulan takia poliisi ei ole aina saatavilla myöskään turvaamassa lapsen kuljettamista. Kielto koskea lapseen fyysisesti laitosalueen ulkopuolella on sääntelyn tasolla ymmärrettävä mutta siitä seuraa arkeen lapsen edun ja perustuslain 19 §:n vastaisia tilanteita.

Ehdotuksen perusteluissa on todettu, että kaikista kiinnipitotilanteista tulisi jatkossa antaa välittömästi selvitys vastuusosiaalityöntekijälle. 69 a §:n mukaan kuljetuksen aikana lapsen kiinnipitämiseen turvautuneen henkilön on annettava siitä kirjallinen selvitys laitoksen johtajalle. Säännösehdotuksen mukaan kuljetuksen aikana tapahtunutta kiinnipittoa ei anneta tiedoksi vastuusosiaalityöntekijälle.

Ehdotetussa 68 § 3 momentissa kiinnipitämiseen turvautunut henkilö antaa kirjallisen selvityksen laitoksen johtajalle ja laitoksen johtaja antaa välittömästi selvityksen vastuusosiaalityöntekijälle. Kirjallisen selvityksen saa näin ollen vain laitoksen johtaja. Antaako johtaja selvityksen vastuusosiaalityöntekijälle sekä kiinnipidoista, joissa on ollut itse mukana sekä niistä, joista hän on itse saanut henkilökunnalta kirjallisen selvityksen? Säännösehdotuksen kirjoitusasun muutoksen peruste jää epäselväksi.

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

Lasten päihdehoitopalveluiden määrä on Suomessa tarpeeseen nähden liian vähäinen. Vaikuttavan päihdehoitopalvelun tuottamiseksi tarvitaan muun muassa lisää päihdetyöhön liittyvää erityistä ammattiosaamista mutta myös mahdollisuutta tarvittaessa turvata päihderiippuvaisen lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen, perustuslain 19 § 1 momentin ja lastensuojelun 1§ mukaiset oikeudet.

Kuten perusteluosassa on arkirealismi huomioiden todettu, lapsen päihdehoito tapahtuu usein vastoin lapsen omaa tahtoa lapsen kieltäessä päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat. Monessa tilanteessa lapselta voi puuttua motivaatio ongelman korjaamiseen. Säännös mahdollistaa vaativassa

sijaishuollossa tarvittavat erityiset työkalut suojeltaessa lasta itseään ja muita sijoitettuja lapsia henkeä, terveyttä ja kehitystä uhkaavalta addiktiolta.

Yksikön päihteettömyyden turvaaminen on oleellista siksi, että lapset saapuvat yksikköön eri aikoina ja ovat kuntoutumisessa eri vaiheissa. Yksikköön uuden lapsen mukana mahdollisesti saapuva huumausaine todennäköisesti vaarantaa kuntoutumisen polulla jo eteenpäin päässeen lapsen päihteettömänä pysymisen.

71§:n mukaiset erityiset rajoitukset mahdollistavat, että vastuusosiaalityöntekijä voi arvioida erityisen huolenpidon jakson rinnalla myös vaativan sijaishuollon palvelun mahdollisuutta. Vapaana olevat paikat ei kuitenkaan saisi olla päätöksenteon kriteeri. Suurimmassa osassa vaativan sijaishuollon laitoksia henkilökuntamäärä tulee olemaan pienempi kuin erityisen huolenpidon jaksolla eikä sen tarkoitus ole vastata erityisen huolenpidon paikkojen mahdolliseen puutteeseen.

71 §:n 2 momentin mukainen yhteydenpidon erityinen rajoittaminen on välttämätön päihdemaailmasta irrottautumaan pyrkivän tai siitä vastentahtoisesti luopumaan joutuvan lapsen itsensä mutta myös muiden lasten suojelemiseksi.

71 § 2 momentin mukainen yhteydenpidon erityinen rajoittaminen nostaa esille myös muualla kuin esityksen mukaisessa vaativassa sijaishuollossa tälläkin hetkellä ilmeisen, yhteydenpidon rajoituspäätösten tarkkarajaisuuteen liittyvän ongelman. Voimassa oleva LSL 63 § 1 momentti edellyttää, että päätöksessä on mainittava rajoituksen syy, yhteydenpidon luonteen ja sen rajoituksen laajuuden lisäksi henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu.

Tilanteessa, jossa sijaishuollon yksikössä on perusteltua rajata lapsen yhteydenpitoa esimerkiksi ottamalla puhelin haltuun päihdekaupankäynnin takia, kohteena olevaa tunnistamatonta päihdekauppaa käyvää kaveripiiriä ei ole mahdollista nimetä tarkasti. Lapsi ei kerro aina henkilöiden nimiä, jotka käyttävät häntä seksuaalisesti hyväksi tai jotka välittävät hänelle alkoholia. Yhteydenpidon rajoitus pääsääntöisesti koskee määrittelemätöntä, lapsen itsetuhoista käyttäytymistä vahvistavaa kaveripiiriä. LSL 63 §:n mukaisia päätöksiä kirjattaessa on usein mahdollista mainita päätöksessä vain ne henkilöt, usein perhe ja muu läheisverkosto, joita yhteydenpidon rajoitus ei koske. Esityksen mukainen yhteydenpidon rajoittamisen mahdollisuus pitäisi siis selkeyden vuoksi säätää koskemaan vaativaa sijaishuoltoa kokonaisuudessaan.

71 § 4 momentti kehon ulkoisesta tarkastamisesta huomioi huumausaiheiden kokoon liittyvän realismin ja laitousyksiköistä käytännön kokemuksen kautta annetun palautteen. Säädöksen toteuttaminen ja siihen liittyvät valtuudet on määritelty erittäin selkeästi.

71§ 5 momentti henkilöntarkastus metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta käyttäen on vaatteiden päältä painelemiseen verrattuna sekä lapselle että rajoituksen toteuttavalle työntekijälle on hienovaraisempi, vähemmän yksityisyyteen puuttuva tarkastuksen tapa. Teknisen laitteen käyttö ei poista perustellussa tilanteessa 66 §:n mukaisen henkilöntarkastuksen tekemisen tarvetta metallinilmaisimen paljastaessa vain tietyn joukon vaaraa aiheuttavista tai ominaisuuksien puolesta vaara aiheuttavista asioista tai esineistä.

71§:n mukaisten erityisten rajoitusten käytön mahdollisuudesta huolimatta päihteiden sisäänpääsyä päihdeyksikköön ei ole mahdollista täysin estää. 71 § 6 momentin mukaiset suunnitelmalliset henkilönkatsastukset olisivat yksi kuntoutumisjaksoa tukeva, menetelmällisen työskentelyn väline. Suunnitelmallinen henkilönkatsastus toimisi erityisesti jakson alussa, jolloin luottamussuhde on vasta rakentumassa ja lapsen on vaikea kertoa päihteiden käytöstä ja pyytää apua.

Henkilönkatsastuksiin liittyen on kuitenkin huomioitava, että moni lapsi kieltäytyy nykyisin näytteen antamisesta. Henkilönkatsastus jää toteutumatta, jos lasta ei onnistuta motivoimaan keskustellen. Tieto näytteen antamatta jättämisen mahdollisuudesta leviää lasten joukossa nopeasti.

72§ mukaiset rajoitukset erityisen huolenpidon aikana

Liikkumisvapauden rajoittamisen mahdollisuus 90+90 muotoisena turvaa riittävän pitkän jakson erityisesti huumausaineriippuvuudesta toipuvilla lapsilla. Rajoitusmahdollisuuden enimmäiskesto on puolet pidempi kuin 49 a §:n 2 momentin c-kohdan mukaisessa palvelussa, joten kansallisesti määritellyjen kriteerien eroista näiden palvelujen välillä tulee olla selkeitä.

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

-

Oranen Mikko
Nuorten Ystävät ry - NY-ODL Oy